

Burgerschap

‘Onderwijs in burgerschapsvorming’

Mariaschool Wierden

Inhoud

1. Voorwoord	3
2. SKOT visie op burgerschap	4
3. Visie van de Mariaschool op burgerschap	5
3.1 Kernwaarden	
3.2 Schoolklimaat	
3.3 Hoe willen wij dat de leerlingen groep 8 onze school verlaten?	
3.4 Leerlingenraad	
3.5 Ouders – Verbinding - Omgeving	
3.6 Digitaal burgerschap	
4. Pijlers Burgerschap	9
5. Leerlijn, concrete uitwerking	10
5.1 Concrete uitwerking	
5.2 Blink Wereld Geïntegreerd	
6. Monitoren van de opbrengsten	19
7. Professionaliseren en faciliteren	20

1. Voorwoord

Voorwoord

Voor u ligt het plan 'Onderwijs in burgerschapsvorming' van de Mariaschool, dat richting geeft en kaders biedt voor het ontwikkelen en uitvoeren van SKOT-beleid. De basis van dit plan vindt zijn oorsprong in het koersplan van Stichting Katholiek Onderwijs Twenterand (SKOT).

Burgerschap vormt samen met taal, rekenen en digitale geletterdheid de basisvaardigheden. In al ons handelen, dus ook bij burgerschap zijn de bedoeling van SKOT "Samen Verantwoord Ontwikkelen" en de leidende principes van SKOT de basis voor ons handelen.

In dit plan is onze visie op burgerschap geformuleerd, geven wij aan hoe wij willen dat onze leerlingen - als het gaat om burgerschap - onze school gaan verlaten en zijn de doelen voor burgerschap geformuleerd. De doelen zijn uitgewerkt in concrete acties op groepsniveau. Daarnaast beschrijven wij op welke manier wij de opbrengsten ten aanzien van burgerschap monitoren en op welke wijze wij vorm en inhoud geven aan de professionalisering in het kader van burgerschap.

April 2024

Conneke Holleboom

2. SKOT visie op burgerschap

Actief burgerschap is de bereidheid en het vermogen om deel uit te maken van de samenleving en daaraan een actieve bijdrage te leveren. In een samenleving is het belangrijk dat er aandacht is voor gelijkwaardigheid en gedeelde waarden, ongeacht ieders achtergrond. Het gaat om het leren samenleven met elkaar. Dat alle burgers deelnemen aan de maatschappij en bekend zijn met en betrokken zijn bij uitingen van de Nederlandse cultuur in al haar verscheidenheid.

Burgerschap gaat over botsende waarden en welke rol daarin genomen wordt. De school mag hiervoor een oefenplaats zijn. Het uitdragen van actief burgerschap vraagt om de ontwikkeling van kennis, houding en vaardigheden.

Voor de leerlingen van SKOT vinden wij het belangrijk dat zij waarden meekrijgen die hen sterken en ontwikkelen tot evenwichtige, krachtige personen, die hun eigen perspectief kunnen plaatsen in het perspectief van de ander en de omgeving in relatie tot de democratische rechtstaat. Dit vraagt om een open mind en een onbevooroordeelde houding van alle betrokkenen.

Respect voor jezelf, de ander en de wereld om je heen, gelijkwaardigheid, vertrouwen, eigenheid, samen, verantwoordelijk en veiligheid, zijn voor ons basiswaarden waaruit het denken en handelen in een democratische omgeving ontstaat. Deze grondhouding dragen de medewerkers van SKOT uit in hun handelen zowel binnen als buiten SKOT.

De leidende principes van SKOT zijn de onderlegger om met elkaar te leren samenleven.

We geloven in je. Dit doen we door vertrouwen te geven en vanuit dit vertrouwen hebben we hoge passende verwachtingen	We ondersteunen je. We zien wie je bent en wat je nodig hebt. We geven advies waar nodig en stimuleren je om keuzes te maken.
We geven je ruimte om te leren. We creëren een boeiende en inspirerende leeromgeving. We ontdekken en onderzoeken samen en stellen heldere, realistische doelen. Fouten maken, daar leer je van.	We laten je de wereld om je heen zien. We tonen dat de wereld groter is dan je eigen school en leggen verbinding tussen omgeving en tussen de scholen.

3. Visie van de Mariaschool op burgerschap.

Op onze school leren we de kinderen hoe ze in een vrij, democratisch land kunnen leven, met respect voor anderen. Het gaat over de basis normen en waarden van onze samenleving. Dit wordt benaderd vanuit kennis, vaardigheden en houding. We maken het niet tot één vak, maar het zit verweven in onze schoolcultuur.

Uitgangspunt hierbij zijn de acht basiswaarden van de democratische rechtsstaat.

De acht basiswaarden zijn:

- vrijheid van meningsuiting
- gelijkwaardigheid
- begrip voor anderen
- verdraagzaamheid
- autonomie
- verantwoordelijkheidsbesef
- afwijzen van onverdraagzaamheid
- afwijzen van discriminatie

Binnen onze schoolcultuur is burgerschap o.a. in onderstaande beschrijvingen terug te zien.

3.1 Kernwaarden

De Mariaschool geeft onderwijs met de volgende kernwaarden in onze missie als uitgangspunt:

“Toegankelijk”

We zijn een laagdrempelige school waar iedereen zich welkom voelt. Je mag zijn wie je wilt zijn. We denken in kansen en gaan graag de uitdaging aan.

“Aandacht”

In een veilige warme sfeer wordt iedereen gezien, zowel leerlingen, ouders als leerkrachten. Wij stimuleren en ondersteunen ieder kind om zijn toekomstdroom te bereiken.

“Samen”

Leerlingen, leerkrachten en ouders, willen samen van en met elkaar leren.

“Betrokken”

We zijn betrokken bij de leerlingen en hebben oprechte interesse in wat de kinderen bezig houdt. Wij hebben oog voor ieder kind en sluiten aan bij de behoeften van de leerling.

“Kwaliteit”

Wij zijn een ambitieuze school waar heldere verwachtingen uitgesproken worden. Wij willen ieder kind uitdagen om het beste uit zichzelf te halen binnen de grenzen van onze school. Kortom, een school die je goed voorbereidt op vervolgonderwijs en de juiste bagage meegeeft om met vertrouwen je toekomst vorm te geven.

3.2 Schoolklimaat

Onze school is een veilige omgeving met een sociaal veilig klimaat. In een omgeving waarin kinderen en volwassenen zich veilig voelen, kan er actief geoefend worden in omgangsvormen, basiswaarden, diversiteit, identiteit en democratie. Onze heldere waarden en normen zijn hiervoor voorwaardelijk.

School is immers een ontmoetingsplaats waar kinderen van elkaar leren door wat ze zien en ervaren. Hierdoor vindt waardenoverdracht niet alleen mondeling plaats, maar ook informeel in de omgang met elkaar. Alle medewerkers zijn zich hierbij bewust van het feit dat zij zelf een rolmodel zijn. Wenselijk is dat zij met een brede blik, vanuit meerdere perspectieven, het gesprek kunnen leiden over de wereld om ons heen. Van jezelf, naar de school, de buurt, naar de hele wereld.

Naast heldere waarden en normen, zijn ook herkenbare routines van belang. Hierdoor weten leerlingen wat er wanneer van ze verwacht wordt, wordt de omgeving overzichtelijk en kunnen ze steeds beter vanuit hun eigen verantwoordelijkheidsbesef autonoom zijn.

Wij zijn een laagdrempelige school, waar iedereen zich welkom voelt. Je mag zijn wie je wilt zijn, waarbij wel grenzen worden gesteld. We denken in kansen en gaan graag de uitdaging aan.

Op de Mariaschool voeren we 2 keer per jaar gesprekken met de kinderen, zogenaamde kindgesprekken. In groep 1, 2 en 3 hebben deze een oriënterend karakter. De band met de leerkracht wordt hierdoor versterkt. Vanaf groep 4 vullen de kinderen een ik-rapport in. Hierin laten zij zien hoe ze zelf vinden dat ze zich ontwikkelen op het gebied van o.a. werkhouding, concentratie en taakaanpak. Daarnaast benoemen ze hun wensen en ambities voor de komende periode. Onze school werkt met de methode Kwink voor de lessen sociaal-emotionele ontwikkeling, inclusief burgerschap en mediawijsheid. Kwink biedt een doordacht SEL-programma, gebaseerd op de laatste wetenschappelijke inzichten. Praktisch, leuk en altijd actueel. Gericht op preventie (van bijvoorbeeld pesten op school) en de kracht van een veilige groep.

[Kwink - Voor sociaal-emotioneel leren \(kwinkopschool.nl\)](http://kwinkopschool.nl)

Ieder schooljaar beginnen we met de Gouden Weken. De Gouden Weken zijn bepalend voor het creëren van een fijne sfeer in de groep. Leerlingen verkennen elkaar, de leraar en de regels. In deze periode worden de normen en waarden van een groep bepaald. De leraar speelt in deze fase een belangrijke rol. In alle groepen wordt hier dagelijks aandacht aan besteed.

De Gouden Weken sluiten we af met het vieren van de verjaardag van de leerkrachten. Een dag waarop het saamhorigheidsgevoel van de groep groot is.

Na de kerstvakantie starten we met de Zilveren Weken. Hierin blikken we terug op het afgelopen halfjaar en kijken we vooruit naar de rest van het schooljaar. Zo bepalen we opnieuw de norm en werken we aan een fijne en veilige groep.

Onze zes basisregels, die goed zichtbaar zijn in de school, zorgen voor een goed pedagogisch klimaat; de regels komen niet alleen een uurtje per week in een les aan bod, maar werken dagelijks door in het handelen van ieder op school. Elke 2 weken wordt een andere regel centraal gesteld; deze regel wordt besproken en gekoppeld aan de lesstof van Kwink.

3.3 Hoe wij willen dat de leerlingen in groep 8 onze school verlaten.

Op de Mariaschool wordt gedurende de schoolloopbaan gewerkt aan actief burgerschap, waardoor alle leerlingen groep 8 verlaten met voldoende kennis en vaardigheden. Wij doen dit door:

- Het bevorderen van sociale integratie.
- Leerlingen kennis te laten maken met verschillende culturen en achtergronden.
- Leerlingen kennis, vaardigheden en houding aan te leren om volwaardig mee te kunnen doen aan onze samenleving.
- Leerlingen te laten ontdekken dat ze zelf een rol spelen in het vormgeven van onze samenleving.
- Inhoud te geven aan de basiswaarden van onze democratische, pluriforme samenleving: vrijheid, gelijkheid en solidariteit.
- Leerlingen te leren in gesprek te gaan met elkaar en elkaars standpunten te bevragen, waardoor leerlingen hun eigen opvattingen kunnen ontwikkelen.
- Leerlingen te leren met respect te luisteren naar de standpunten van anderen, ook als die standpunten afwijken van de eigen opvattingen.

Werken aan actief burgerschap komt gedurende de schoolloopbaan met name tot uitdrukking in activiteiten binnen en buiten de school, waarbij ervaringen worden opgedaan met het dragen van verantwoordelijkheid. Dat kan zich richten op eigen ontwikkeling en welzijn, dat van een ander of kan verband houden met en behoren tot een groep of gemeenschap. Daarnaast kan de ontwikkeling versterkt worden als de onderwerpen spelen in de belevingswereld van de leerlingen. In dit proces is reflectie van belang om een relatie te leggen tussen de activiteiten en de doelen van burgerschap.

3.4 Leerlingenraad

Op de Mariaschool is een leerlingenraad actief, in wisselende samenstelling, met leerlingen van groep 4 t/m 8. Het doel van de leerlingenraad is:

- Het vergroten van de betrokkenheid van de leerlingen;
- Het bevorderen van de verantwoordelijkheid voor schoolse zaken;
- De leerlingen laten ondervinden wat realistisch en haalbaar is;
- Uitdragen dat leerlingen een eigen stem hebben binnen de school, zodat ze weten dat ook hun stem ertoe doet;
- De leerlingen spelenderwijs kennis te laten maken met democratische beginselen;
- Het bevorderen van actief burgerschap.

De leerlingenraad is als volgt georganiseerd:

Uit de groepen 4 t/m 8 wordt per groep één vertegenwoordiger gekozen. Deze vertegenwoordigt de kinderen uit zijn eigen groep. Bij elke vergadering is de directeur aanwezig. De directeur is de voorzitter van de vergadering.

De leden van de leerlingenraad bespreken voorafgaand aan de vergadering onderwerpen in de groep en noteren aandachtspunten. Deze input nemen ze mee naar de vergadering. Daar wordt open en eerlijk gesproken over de verschillende onderwerpen. Na de vergadering lichten de leden de uitkomsten en besluiten toe in de groep, aan de hand van het verslag dat wordt opgesteld. De leerlingenraad komt ongeveer 4 keer per schooljaar samen onder schooltijd op vooraf geplande data.

De leerlingenraad vergadert over:

- Ideeën die vanuit de groep mee worden genomen; Deze worden voorafgaand aan de vergadering schriftelijk ingebracht bij de vertegenwoordiger van de groep.
- Onderwerpen die zijn aangedragen vanuit andere leerlingen;
- Punten die de leerlingenraad zelf inbrengt;

- Punten die vanuit het team of directie worden ingebracht;
- Onderwerpen vanuit de actualiteit.

3.5 Ouders- Verbinding - Omgeving

Burgerschapsvorming vindt niet alleen binnen school plaats. Juist als leerlingen ervaren dat hun kennis, houding en vaardigheden ook door hun ouders, de kinderopvang, de sportvereniging, de buurt, kortom door de maatschappij worden onderschreven, is de kans dat ze zich dit eigen maken, groter.

Contact en samenwerking met de omgeving is daarom van essentieel belang en ziet er bij onze school als volgt uit:

- Onze school werkt, waar dat zinvol is, samen met ouders en maatschappelijke partners; Dit wordt zichtbaar tijdens de algemene ouderavonden, de 10-minutengesprekken, de Oudervereniging, in hand en spandiensten door ouders, in leerlingondersteuning door externe partners voor leerlingen met specifieke ondersteuningsbehoeften, in samenwerking met kinderdagopvang en peuterspeelzalen, de gemeente, de GGD, maatschappelijk werk, etc. Ook komen vanuit de maatschappij allerlei vraagstukken de school binnen, zoals opvoedkundige -, relationele - of financiële problemen. In al deze casussen onderhoudt de school, in overleg met betrokken ouders of verzorgers, contact met diverse externe instanties.
- De zes basisregels worden via de Nieuwsbrief ook gecommuniceerd met de ouders. In iedere Nieuwsbrief wordt aangegeven welke regel centraal staat in die periode, zodat ouders hier thuis ook aandacht aan kunnen besteden.
- Ons onderwijs is afgestemd op onze maatschappelijke omgeving, en past bij wat daar nodig is. Dit varieert van schoolnabij, zoals kerstbakjes brengen naar een naburige verpleeghuis, kranslegging bij de dodenherdenking op 4 mei, tot aan gemeentelijk overleg over sport- en culturele activiteiten.
- Onze school is duidelijk over wat we willen, doen en bereiken. Ons onderwijs en de resultaten daarvan zijn inzichtelijk voor de buitenwereld. We leggen verantwoording af; we zijn 'transparant'. Dit doen we onder andere naar de Medezeggenschapsraad, de leerlingenraad, de voorzitter van het College van Bestuur, de Raad van Toezicht, de Kwaliteitscoördinator, in het zorggesprek en aan de Onderwijsinspectie. Maar ook in gesprek met de gemeente en diverse maatschappelijke instanties.
- Onze school overlegt met andere scholen,(zowel binnen SKOT als binnen de gemeente Wierden als binnen het voortgezet onderwijs) onder meer over de afstemming van het onderwijs, over de overdracht van leerlingen, over wat nodig is in onze omgeving, en over de (gezamenlijke) invulling van onze maatschappelijke verantwoordelijkheid; Zo vindt er 5 keer per jaar een overleg plaats met alle directeuren van scholen in Wierden en de gemeente en is er een netwerk voor voorschoolse instanties en basisscholen om de overgang soepel te laten verlopen. De gemeente is hierin faciliterend. Ook vindt er elk jaar een warme overdracht plaats met het voortgezet onderwijs.

3.6 Digitaal burgerschap

Media spelen een steeds belangrijker rol in ons dagelijks leven. Het beïnvloedt onder meer de manier waarop we met elkaar communiceren, waarover we het hebben en wat we belangrijk vinden. Om hier bewust en verantwoord mee om te gaan, zijn een aantal vaardigheden nodig. De verzamelterm daarvoor is 'digitaal burgerschap'. Dit omvat zowel praktische vaardigheden, als mediawijsheid en digitale geletterdheid.

4. Pijlers Burgerschap

Burgerschap gaat over de manier waarop we ons verhouden tot onszelf, de ander en onze omgeving.

Actief Burgerschap houdt in dat we actief deelnemen aan de samenleving op basis van vrijheid, gelijkwaardigheid en solidariteit. (basiswaarden van de democratische rechtstaat)

Vanuit deze basiswaarden burgerschap komen we tot de volgende pijlers:

1 Vrijheid van meningsuiting

Betekent voor ons dat je mag schrijven of zeggen wat je denkt, ook dat je tegen opvattingen van anderen in mag gaan. Iedereen mag dus ook zijn of haar geloof uitdragen, of zijn of haar mening aan anderen voorhouden. Daarbij moet je je wel houden aan de wet en fatsoensnormen.

2 Gelijkwaardigheid

Betekent voor ons dat mensen van gelijke waarde zijn. Daarbij maakt het niet uit wat je denkbeelden zijn of wat je gelooft. Je hoeft niet te vinden dat die denkbeelden of gebruiken zelf waardevol zijn, maar wel dat mensen met andere denkbeelden en gebruiken niet minder waard zijn dan jij, of dan jouw groep.

3 Begrip voor anderen

Betekent voor ons dat je probeert te begrijpen waarom mensen of groepen bepaalde denkbeelden of gebruiken hebben: wat is de achtergrond daarvan en waarom is dat belangrijk voor een ander?

4 Verdraagzaamheid

Betekent voor ons dat je de mening of het gedrag van een ander accepteert, ook al ben je het er helemaal niet mee eens. En het betekent ook dat je iedereen ruimte wilt geven om zo'n mening of zulk gedrag te hebben. Natuurlijk moet iedereen zich daarbij wel houden aan de wet.

5 Autonomie

Betekent voor ons dat iedereen zelf kan bepalen wie hij/zij wil zijn en hoe hij/zij zijn/haar leven wil leiden. Ieder is dus bijvoorbeeld vrij om zelf te bepalen welke denkbeelden of welk geloof voor hem/haar belangrijk is. Daarbij moet je je wel houden aan de wet.

6 Verantwoordelijkheidsbesef

Betekent voor ons dat iedereen verantwoordelijk is voor zijn/haar eigen handelen en bewust is van de mogelijke consequenties. Het betekent voor ons ook dat iedereen zich bewust is van het nemen van verantwoordelijkheid. Verantwoordelijkheidsbesef houdt ook plichtsbesef in.

7 Afwijzen van onverdraagzaamheid

Betekent voor ons dat je tolerant in de samenleving staat. Hierbij worden afwijkende ideeën of gewoontes geaccepteerd, binnen de grenzen van de wet.

8 Afwijzen van discriminatie

Betekent voor ons dat je voorkomt dat mensen of groepen bij anderen achtergesteld worden op basis van (persoonlijke) kenmerken.

5. Leerlijn

5.1 Concrete uitwerking

Vanuit de 8 pijlers zijn de volgende 6 thema's vastgesteld. Hierin zijn de burgerschapsdoelen op gebied van kennis, vaardigheden en attitude per groep uitgewerkt.

Thema 1: Verdraagzaamheid, uit pijler 1, 2, 3, 4, 7, 8				
groep	kennis	vaardigheden	attitude	bronnen
1/2	De leerlingen weten dat je door elkaar te helpen een ander blij kunt maken.	Leerlingen zijn in staat met kleine taken elkaar te helpen en kunnen positief contact maken met elkaar.	De leerlingen zijn bereid elkaar te helpen en staan open voor contacten.	-Gouden/zilveren weken -Week tegen pesten - Paarse vrijdag - Kwink -Het bespreken van ter zake doende voorvallen in de klassensituatie - Kwink burgerschap - Schoolregels
3/4	De leerlingen weten dat er soms problemen en ruzietjes zijn die we samen moeten oplossen. Ze herkennen buitensluiten, en weten dat dit niet hoort.	Leerlingen kunnen eenvoudige ruzietjes oplossen op basis van luisteren naar elkaar en empathie tonen. Ze komen op voor kinderen in de groep die buitengesloten worden. Ze zijn in staat hun mening te geven over onrechtmatige situaties.	De leerlingen willen elkaar begrijpen door o.a. te luisteren naar elkaar en bereid zijn problemen op te lossen. Ze zijn bereid om voor elkaar op te komen wanneer er sprake is van buitensluiten en pestgedrag.	-Gouden/zilveren weken -Week tegen pesten -Paarse vrijdag - Kwink -Het bespreken van ter zake doende voorvallen in de klassensituatie - Blink - Kwink burgerschap - Schoolregels
5/6	De leerlingen weten hoe conflicten/ruzies kunnen ontstaan en hoe je deze kunt oplossen en eventueel voorkomen. Ze kunnen zich inzetten voor de ander en herkennen onrechtvaardige situaties in de wereld om hen heen.	De leerlingen zijn in staat om conflicten in de schoolcontext op te lossen en daar verantwoordelijkheid voor nemen en indien nodig de hulp van de leerkracht inzetten. De leerlingen kunnen hun mening verwoorden over actuele en historische	De leerlingen zijn bereid om onderlinge conflicten/ruzies uit te spreken en willen eraan werken om deze op te lossen. Ze zijn bereid om na te denken over onrechtvaardige situaties in de samenleving en daar	-Gouden/zilveren weken -Week tegen Pesten -Paarse vrijdag - Kwink - Blink -Het bespreken van ter zake doende voorvallen in de klassensituatie

		onrechtvaardigheden in de samenleving	het gesprek over willen voeren.	-Lessen in je sas met de klas - Lessen Superdolfje - Kwink burgerschap - Schoolregels
7/8	De leerlingen hebben kennis van de geschiedenis mbt onrechtvaardigheden. Ze hebben kennis over het oplossen van conflicten op een vreedzame manier. De leerlingen herkennen wanneer een ander hulp nodig heeft en bieden dit aan.	De leerlingen komen op voor elkaar. Ze kunnen herkennen en zijn in staat een bijdrage te leveren aan de te bedenken oplossingen. Ze bieden hulp zonder daar iets van terug te verwachten	De leerlingen zijn bereid op te komen voor mensen die buitengesloten worden. Ze zijn bereid na te denken over oplossingsrichtingen en bereid mee te werken aan de oplossing door vooral goed te luisteren. De leerlingen zijn bereid om iets te doen zonder tegenprestatie.	-Gouden/zilveren weken -Week tegen pesten - Paarse vrijdag - Kwink - Blink -Het bespreken van ter zake doende voorvallen in de klassensituatie - Kwink burgerschap - Schoolregels

Thema 2: Gelijkwaardigheid, vanuit pijler: 1, 2, 4, 5, 7, 8				
groep	kennis	vaardigheden	attitude	bronnen
1/2	De leerlingen weten dat er overeenkomsten en verschillen zijn tussen leerlingen in de groep en weten dat ze, ondanks de verschillen gelijkwaardig zijn aan elkaar	De leerlingen kunnen verschillen die er zijn tussen leerlingen in de groep herkennen en benoemen en zijn in staat om te luisteren naar elkaar en elkaar op gelijkwaardige manier benaderen.	De leerlingen zijn bereid verschillen tussen zichzelf en groepsgenoten te respecteren.	- Verschillende prentenboeken met als thema diversiteit - Week tegen pesten - Kwink - Paarse vrijdag - Kwink burgerschap - Schoolregels
3/4	De leerlingen kennen de overeenkomsten en verschillen die er zijn betreffende de thuissituatie van de groepsgenoten. Ze weten dat ze ondanks de verschillen, gelijkwaardig zijn aan elkaar.	Leerlingen kunnen de verschillen die er zijn tussen de thuissituaties van leerlingen in de groep benoemen en deze op een gelijkwaardige manier waarderen, respecteren en erover praten.	De leerlingen zijn bereid om de verschillen die er zijn tussen hun eigen thuissituatie en de thuissituaties van groepsgenoten te respecteren en te accepteren.	- Verschillende prentenboeken met als thema diversiteit - Kwink - Week tegen pesten - Paarse vrijdag

				- Kwink burgerschap - Schoolregels
5/6	De leerlingen kennen de belangrijkste overeenkomsten en verschillen die er in de samenleving zijn, die voortkomen uit levensovertuiging, cultuur en tradities. Ze herkennen, ondanks de verschillen, de gelijkwaardigheid van mensen onderling.	De leerlingen kunnen op respectvolle manier de ontmoeting aangaan met de omgeving. Ze tonen belangstelling voor, kunnen het gesprek aangaan, luisteren naar de medemens ongeacht de onderlinge verschillen	De leerlingen zijn bereid om de verschillen die er zijn tussen hun eigen situatie en die van anderen in de omgeving te erkennen en te respecteren en deze niet als belemmering zijn om op den respectvolle en gelijkwaardige manier met elkaar omgaan.	- Kwink - Week tegen pesten -Paarse vrijdag - Kwink burgerschap - Schoolregels
7/8	De leerlingen kennen de belangrijkste verschillen tussen de inhoud van enkele verschillende levensovertuigingen, culturen en tradities in onze samenleving. Ze kennen verschillende vormen van genderidentiteit.	De leerlingen kunnen op een respectvolle manier de ontmoeting aangaan met mensen in de omgeving en daarbuiten ongeacht levensovertuiging, cultuur en tradities.	De leerlingen zijn bereid om de verschillen die er in de samenleving zijn te aanvaarden als verschillen en uit te gaan van gelijkwaardigheid van mensen als persoon en er respectvol mee omgaan.	- Kwink -Week tegen Pesten -Paarse vrijdag -gesprekken in de klassensituatie - lessen seksuele voorlichting - Kwink burgerschap - Schoolregels

Thema 3: Milieuvraagstukken, vanuit pijler: 4, 6, 8				
groep	kennis	vaardigheden	attitude	bronnen
1/2	De leerlingen weten dat het belangrijk is om zorgvuldig met de natuur om te gaan. Ze weten dat afval de natuur/leefomgeving kan vervuilen en dat water belangrijk is voor al het leven op deze aarde.	De leerlingen zijn in staat zuinig om te gaan met de natuur, ruimen afval op (Kunnen eventueel scheiden) En gaan zuinig om met drinkwater.	De leerlingen willen zorgvuldig omgaan met de natuur. Ze gooien afval in de daarvoor bestemde afvalbakken en zijn zuinig met drinkwater.	- Kringgesprekken bij bepaalde thema's over deze onderwerpen -Afvalscheiding in de klas - Kwink burgerschap - Schooregels
3/4	De leerlingen weten dat en hoe mensen de natuur vervuilen en dat dit (vaak) blijvende schade heeft voor onze leefomgeving.	De leerlingen dragen eraan bij dat de omgeving niet verder vervuult door regelmatig mee te helpen met het opruimen van afval.	De leerlingen willen bijdragen aan een leefomgeving die schoon is en aan een duurzame samenleving.	-Blink -Afvalscheiding in de klas -Afleveringen van het Klokhuis - Afleveringen van het Jeugdjournaal

	Ze weten wat een duurzame samenleving betekent.			die worden nabesproken in de klas - Kwink burgerschap - Schoolregels
5/6	De leerlingen weten dat schoon drinkwater van levensbelang is. Ze weten dat afvalrecycling beter is voor het milieu en weten dat een schone leefomgeving nodig is om gezond te kunnen leven	De leerlingen kunnen eraan bijdragen dat de omgeving waarin ze leven en werken schoon blijft, bijvoorbeeld door dit met elkaar te bespreken hoe ze de school(omgeving) schoon kunnen houden. Ze hebben kennis van scheiden van afval en willen bijdragen aan het verminderen van afval.	De leerlingen willen de natuur niet belasten met afval dat o.a. schoon drinkwater bedreigt. Ze zijn bereid om bij te dragen aan een schone en gezonde leefomgeving.	- Blink - Afvalscheiding in de klas - Schoonmaken schoolplein - Afleveringen van het Jeugdjournaal die worden nabesproken in de klas - Kwink burgerschap - Schoolregels
7/8	De leerlingen weten dat we verantwoord om moeten gaan met natuur en milieu. Ze weten welke voor- en nadelen fossiele brandstoffen hebben. Ze weten welke maatregelen er in ons land genomen moeten worden om bij te dragen aan besparing van energie en gebruik van duurzame energie. De leerlingen weten wat een ecologische voetafdruk is en kennen een aantal oorzaken van een 'grote westerse ecologische voetafdruk'. Ze kennen de oorzaken van het broeikas effect en kennen maatregelen die deze ontwikkelingen kunnen remmen of stoppen. Ze weten dat er tegenstrijdige belangen spelen rond de energietransitie.	De leerlingen zijn in staat om in hun eigen context keuzes te maken die zorgen voor minder energieverbruik. De leerlingen zijn in staat om met anderen het gesprek te voeren over het belang van het verkleinen van de ecologische voetafdruk. Ze kunnen (grote) vervuilde bronnen van CO ₂ -uitstoot in hun omgeving herkennen en onder worden brengen wat de gevolgen voor het milieu zijn en uitleggen wat dat te maken heeft met ons consumptiegedrag. Ze kunnen het gesprek voeren over de opwarming van de aarde en het belang van milieumaatregelen.	De leerlingen zijn bereid keuzes te maken om verantwoord om te gaan met natuur en milieu. Ze willen nadenken over hun eigen gedrag mbt gebruik van energie. Ze zijn bereid om na te denken over hun ecologische voetafdruk en nemen hun verantwoordelijkheid om de voetafdruk te verkleinen, Ze zijn bereid na te denken over het risico van de CO ₂ -uitstoot en nemen hun verantwoordelijkheid. Ze zijn bereid na te denken en het gesprek te voeren over het broeikas effect en hun	- Blink - Afvalscheiding in de klas - Afleveringen van het Jeugdjournaal die worden nabesproken in de klas - Kwink burgerschap - Schoolregels

			verantwoordelijkheid te nemen om bij te dragen aan vermindering.	
--	--	--	--	--

Thema 4: Digitaal (samenleven) vanuit de pijlers: 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8,				
groep	kennis	vaardigheden	attitude	bronnen
1/2	Ze weten dat het kijken van films, spelen van games en gebruik van apps niet altijd echt is.			<ul style="list-style-type: none"> - Kringgesprek - Gebruik Ipad - Doelen digitale geletterdheid - Week tegen pesten - Kwink burgerschap
3/4	De leerlingen weten dat digitale media niet altijd gebruikt kan worden. Ze leren verschillende vormen van digitale media: Apps, games, films, tiktok, websites en sociale media, etc.	De leerlingen kunnen benoemen waar en wanneer je digitale media in het dagelijkse leven kunt gebruiken en met welk doel.	De leerlingen zijn bereid kritisch te kijken naar hun digitale mogelijkheden.	<ul style="list-style-type: none"> - Klassengesprek - Gebruik Ipad en Chromebooks - Doelen digitale geletterdheid - Week tegen pesten - Kwink burgerschap
5/6	De leerlingen weten dat onbeperkt gebruik maken van sociale media een verslavend effect kan hebben en ten koste gaat van andere activiteiten. De leerlingen weten hoe je met elkaar omgaat in de digitale wereld en kunnen benoemen wat cyberpesten is. Ze weten dat er via digitale media nepnieuws verspreid wordt en hoe je dit kunt herkennen.	De leerlingen zijn in staat om op sociale media de sociaal wenselijk regels te hanteren en kunnen herkennen wanneer er sprake is van cyberpesten. Leerlingen kunnen benoemen wat nodig is om betrouwbare informatie te vinden op internet en hoe je nepnieuws kunt herkennen	De leerlingen zijn bereid kritisch naar hun digitale media tijd te kijken. Ze zijn bereid om zich op sociale media respectvol en sociaal te gedragen in chats profielen etc. Ze zijn bereid om te controleren of een informatiebron betrouwbaar is.	<ul style="list-style-type: none"> - Klassengesprek - Diploma veilig internet - gebruik Chromebooks en Google Classroom - Doelen digitale geletterdheid - Week tegen pesten - Les What's happy - Kwink burgerschap
7/8	De leerlingen weten wat de voordelen en gevaren zijn van het delen van informatie op digitale kanalen. Ze weten wat intieme media is en herkende voor- en nadelen van het presteren van jezelf op sociale media.	De leerlingen zijn in staat te benoemen wat wel en niet gedeeld kan worden op sociale media. Ze zijn in staat zichzelf op een betrouwbare manier te presenteren op sociale media.	De leerlingen zijn bereid kritisch naar hun eigen digitale media tijd te kijken. Ze zijn bereid keuzes te maken in het delen van informatie. Ze kunnen zelf actie ondernemen	<ul style="list-style-type: none"> - Lessen bureau - Halt over online pesten - Deelname Mediamasters - Extra lessen Mediamasters - Gebruik Chromebooks en Google Classroom

	<p>Ze weten wat groepsdruk inhoudt bij sociale media en weten welke verantwoordelijkheid ze hebben bij negatieve uitingen (over anderen) of cyberpesten in groepsapps.</p> <p>De leerlingen weten het verslavende effect van media en hoe dit wel of niet zichtbaar is in hun eigen gedrag.</p>	<p>Ze zijn in staat te benoemen wanneer er sprake is van cyberpesten.</p>	<p>wanneer er sprake is van o.a. cyberpesten.</p> <p>Ze zijn bereid zich op een betrouwbare manier te presenteren op sociale media en hierop te reflecteren.</p>	<p>- Doelen digitale geletterdheid</p> <p>- Week tegen pesten</p> <p>- Les What's happy</p> <p>- Kwink burgerschap</p>
--	---	---	--	--

Thema 5: Democratie, vanuit de pijlers: 1 t/m 8				
groep	kennis	vaardigheden	attitude	bronnen
1/2	<p>De leerlingen kennen de afspraken en regels binnen de groep en weten dat je je daaraan moet houden. De leerlingen zijn betrokken geweest bij het samen opstellen van de regels. Ze weten dat deze regels helpend zijn om samen te spelen en werken.</p>	<p>De leerlingen houden zich aan de regels en afspraken binnen de groep. Ze kunnen zelf eenvoudige regels bedenken die nodig zijn om fijn te spelen en te werken en deze toepassen.</p>	<p>De leerlingen willen zich houden aan de afgesproken regels. Willen met elkaar in gesprek over het gebruik van de regels bij het samen spelen en werken. Hier hoort ook het luisteren en de ander laten uitspreken bij.</p>	<p>- Gouden en zilveren weken</p> <p>- Kwink</p> <p>- Schooregels</p> <p>- Kwink burgerschap</p> <p>- Schoolregels</p>
3/4	<p>De leerlingen weten dat iedereen zijn/haar mening mag uiten in de groep. Ze kennen de regels en afspraken in de groep. Ze weten dat bij het samen spelen en werken niet iedereen zijn of haar wens door kan laten gaan. Daarom is het soms nodig dat één persoon beslist of de wens met de meeste stemmen doorgaat.</p>	<p>De leerlingen kunnen een eigen mening over een eenvoudig onderwerp delen in de groep. Ze kunnen de afspraken die in de directe omgeving gelden uitvoeren en nakomen.</p> <p>Ze kunnen afstemmen met de ander over het verschil van mening en afspraken maken op basis van meerderheid van stemmen.</p>	<p>De leerlingen willen hun eigen mening delen met de groep. Ze zijn bereid de afspraken die gemaakt worden te accepteren.</p>	<p>- Gouden en zilveren weken</p> <p>-Leerlingenraad</p> <p>- Kwink</p> <p>- Schoolregels</p> <p>- Kwink burgerschap</p> <p>- Schoolregels</p>
5/6	<p>De leerlingen weten dat iedereen zijn/haar mening mag delen in de samenleving. Ze weten wat een democratische manier is</p>	<p>De leerlingen kunnen hun eigen mening over een bepaald onderwerp dat speelt in de maatschappij delen in de groep. Ze kunnen democratische</p>	<p>De leerlingen willen hun eigen mening over maatschappelijke onderwerpen delen in de groep. Ze zijn bereid zich om op democratische wijze</p>	<p>- Gouden en zilveren weken</p> <p>- Blink</p> <p>- Leerlingenraad</p> <p>- Kwink</p> <p>- Aandacht voor Prinsjesdag</p>

	om te komen tot een besluit. De leerlingen weten hoe de gemeentelijke politiek in basis functioneert en kunnen uitleggen wat een burgemeester, wethouder en een college van B&W is.	besluitvorming vormgeven in de groep en zijn in staat een verkiezing te organiseren rondom een onderwerp. Ze kunnen aangeven waarom gemeentelijke politiek belangrijk is.	afspraken te maken en zich daaraan te houden.	- Kwink burgerschap
	De leerlingen weten hoe het Nederlandse kiesstelsel in basis werkt en hoe volksvertegenwoordiging, regering, wetgeving en rechtspraak vorm krijgen en functioneren. Ze kennen de hoofdstromen van de verschillende politieke visies op de samenleving. De leerlingen weten wat het gelijkheidsbeginsel inhoudt en kennen de vrijheden en plichten die er gelden om machtsmisbruik tegen te gaan.	De leerlingen kunnen een verkiezing organiseren en voor en nadelen van het kiesstelsel verwoorden. Ze kunnen de hoofdstromen van de verschillende politieke visies uitleggen, met elkaar vergelijken en in gesprek gaan. Ze kunnen benoemen waarom gelijkheid belangrijk is en kunnen voorbeelden van ongelijkheid en schending van rechten benoemen	De leerlingen zijn bereid om een actieve rol te spelen in de democratie. Ze zijn bereid om hun eigen visie te vergelijken met de verschillende politieke visies in de samenleving. Ze zijn bereid de vrijheden rechten en plichten van anderen te beschermen en iedereen gelijk te behandelen.	- Gouden en zilveren weken - Blink - Leerlingenraad - Kwink - Lesmateriaal Prinsjesdag - Lesmateriaal verkiezingen (Derde Kamer) - Kwink burgerschap - Groep 8 aan de macht (gemeente Wierden)

Thema 6: Onze wereld, vanuit de pijlers: 3, 4, 5, 7, 8				
groep	kennis	vaardigheden	attitude	bronnen
1/2	De leerlingen weten dat er in andere landen andere gewoonten zijn. Ze weten dat ze in Nederland wonen en dat er ook mensen wonen uit andere landen met andere gewoonten. Ze weten dat er in Nederland en in andere delen van de wereld mensen in armoede leven.	De leerlingen kunnen enkele verschillen benoemen tussen dagelijkse gewoonten en rituelen in eigen land en uit een ander land/werelddeel. Ze oefenen dagelijks met eetgewoonten, groeten en afscheid nemen.	De leerlingen zijn bereid respect te tonen voor belangrijke dagelijkse gewoonten uit verschillende culturen die in hun omgeving zichtbaar zijn. Ze zijn bereid om binnen hun eigen mogelijkheden op te komen voor mensen in armoede.	- Kringgesprek - Thema's - Vastenactie - Kwink burgerschap
3/4	De leerlingen weten dat er in Nederland mensen van verschillende	Leerlingen kunnen enkele culturen noemen en herkennen die in de Nederlandse	De leerlingen zijn bereid om zonder (voor)oordeel te kijken naar andere culturen.	- Kringgesprek - Blink - Vastenactie

	<p>culturen naast elkaar leven.</p> <p>Ze kennen enkele landen waar armoede is. Ze kunnen voorbeelden benoemen hoe er hulp geboden kan worden.</p> <p>Ze weten dat we op verschillende manieren verbonden zijn met mensen uit andere landen. (bv. Productie, consumptie, vakantie, migratie etc.)</p>	<p>samenleving aanwezig zijn.</p> <p>Ze kunnen enkele oorzaken van armoede in derdewereldlanden benoemen (bv mislukte oogsten, gebrek aan werk, ziekte, oorlogen)</p> <p>Ze kunnen voorbeelden benoemen waarop hun eigen leven is verbonden met andere delen van de wereld.</p>	<p>De leerlingen zijn bereid om binnen eigen mogelijkheden op te komen voor mensen in armoede.</p> <p>De leerlingen zijn bereid het besef toe te laten dat er wederzijdse afhankelijkheid is tussen Nederland en andere delen van de wereld.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Kwink burgerschap - Afleveringen van het Jeugdjournaal die worden nabesproken in de klas
5/6	<p>De leerlingen weten dat veel producten die bij ons populair zijn, waaronder kleding, speelgoed en eten, uit andere landen afkomstig zijn.</p> <p>Ze weten iets van de omstandigheden waaronder deze producten worden geproduceerd.</p>	<p>De leerlingen kunnen de herkomst van hun eigen kleding en andere bezittingen nagaan. Ze kunnen (oorzaken van) problemen van derdewereldlanden in relatie tot de productie van hun kleding en andere bezittingen noemen en kunnen oplossingsrichtingen noemen voor dergelijke problemen.</p> <p>Ze kunnen onderscheid maken tussen korte-termijn-oplossingen en lange-termijn-oplossingen.</p>	<p>De leerlingen zijn bereid om het gesprek aan te gaan over hun eigendommen, waar die vandaan komen, hoe en door wie ze gemaakt zijn, met name kleding. Ze zijn bereid mee te denken over oplossingen voor gebieden waar armoede heerst en ze zijn bereid mee te denken in hoe het anders kan.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Blink - Vastenactie - Kwink burgerschap - Afleveringen van het Jeugdjournaal die worden nabesproken in de klas
7/8	<p>De leerlingen weten dat kennis van buitenlandse talen een belangrijk middel is om contact te leggen met mensen wereldwijd.</p> <p>De leerlingen weten dat onze open economie verweven is met de wereld economie.</p> <p>Belangrijke vraagstukken zijn: veiligheid en milieu.</p> <p>De leerlingen weten welke rol Nederland heeft gehad in de koloniale geschiedenis. (o.a. de slavernij)</p>	<p>De leerlingen kunnen zich in het Engels voorstellen.</p> <p>Ze kunnen uitleggen op welke manieren onze economie is verbonden met die van andere landen. Ze kunnen uitleggen dat vraagstukken van veiligheid en milieu een internationaal karakter hebben en daarover in gesprek gaan.</p> <p>De leerlingen kunnen de koloniale</p>	<p>De leerlingen zijn bereid om te gaan met mensen uit andere culturen.</p> <p>Ze zijn bereid om na te denken over de voor- en nadelen van internationale economische verbondenheid, zowel voor henzelf als voor de mensen in andere landen.</p> <p>De leerlingen zijn bereid kritisch te kijken naar het (koloniale) verleden</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Blink - Engels - Vastenactie - Kwink burgerschap - Afleveringen van het Jeugdjournaal die worden nabesproken in de klas

		geschiedenis in historisch perspectief duiden en zijn in staat daarover in gesprek te gaan.	van ons land en daarop te reflecteren.	
--	--	---	--	--

5.2 Blink Wereld Geïntegreerd

In Blink Wereld staat onderzoekend en ontdekkend leren centraal waarbij de echte wereld het uitgangspunt is. Blink Wereld laat kinderen zich verwonderen en maakt ze nieuwsgierig naar de wereld. Ze leren onderzoeken, zelf nadenken, de wereld ervaren en ontdekken - zodat ze actief hun kennis over de wereld vergroten en hun plek in de wereld vinden.

Daar is burgerschap een integraal onderdeel van en in die zin vanuit de aanpak van Blink Wereld geen los vak. Een uitspraak van onderwijsfilosoof Gert Biesta verwoordt dit goed: 'Het gaat er niet alleen om hoe we de wereld in onze kinderen krijgen, het gaat er ook om hoe we onze kinderen kunnen helpen om de verbinding met de wereld aan te gaan en op die manier in de wereld te komen'. Goed burgerschapsonderwijs gaat dus over kinderen toerusten om op basis van eigen idealen, maatschappelijke waarden en normen te functioneren in een democratische en diverse samenleving.

Wat de kinderen precies gaan tegenkomen in de samenleving weten we niet, dus precies voorschrijven wat in welke situatie wel en niet kan, is niet mogelijk en niet wenselijk. Ze krijgen kennis en vaardigheden aangeboden en worden gestimuleerd om eigen opvattingen te ontwikkelen en een democratische houding te vormen. Om dit mogelijk te maken worden in Blink Wereld veel verschillende situaties en contexten uit de echte wereld aangeboden waartoe kinderen zich gaan verhouden. Zo richten ze in 78A Stem op mijn partij een politieke partij op. Met deze partij proberen de kinderen een wereldprobleem op te lossen.

6. Monitoren van de opbrengsten

Wij kiezen er als school bewust voor om burgerschapsonderwijs niet als vak op het rooster te zetten maar te integreren in alles wat we doen op school. In de verschillende vakken maar ook in de vieringen, feesten, uitstapjes, themaweken etc. Wij willen als school een echte oefenplaats zijn in de volle breedte van ons onderwijs. Dat valt meestal niet te toetsen, alleen te monitoren. Daarom is het toetsen en monitoren van de doelen die wij ons stellen niet eenvoudig.

Een (groot) deel van de burgerschapsdoelen zit verweven in de methodes die we op school gebruiken, zoals in de methodes van de wereld oriënterende vakken, levensbeschouwing of in de methode voor sociaal emotionele vorming. De wereld oriënterende vakken worden per periode afgesloten met toetsen of een andere vorm van check of de doelen gehaald zijn. Daarnaast vullen alle leerkrachten van groep 3 t/m 8 en de leerlingen van groep 6, 7 en 8 de vragenlijst sociaal emotionele ontwikkeling van CITO LIB in. Ook de monitor sociale veiligheid (vensters PO) wordt ingevuld. Deze input wordt geanalyseerd en zowel op school- als op groepsniveau, met het team besproken. Hier halen we op schoolniveau ook uit of de ontwikkeling van de leerlingen op dat gebied naar wens verloopt.

Burgerschap onderwijs staat twee keer per jaar op de agenda van de teamvergadering. Daarin bespreken we of het lukt aan de gestelde doelen te werken. Is er aanpassing nodig? Wat kunnen we als team onderling van elkaar leren van burgerschapsonderwijs. Zijn we ons bewust genoeg van onze voorbeeld- en voorleefrol als team? Wat spreken we hierover af en leggen we vast? Het verslag van het groepsgesprek in groep 8 wordt in een kwaliteitsvergadering besproken.

In het managementgesprek dat het CvB jaarlijks met de directeur van de school houdt, is de ontwikkeling, vormgeving en implementatie van burgerschapsvorming een vast gespreksonderdeel.

In de voortgang van de gestelde doelen (in de volle breedte) van de school is het werken aan en met de gestelde doelen burgerschapsonderwijs ook onderdeel van het kwaliteitsgesprek van de kwaliteitsmedewerker met de interne begeleiders.

7. Professionaliseren en faciliteren

Een deel van onze professionalisering doen we tijdens de teamvergaderingen waarin we met elkaar ons burgerschapsonderwijs bespreken.

Daarnaast kunnen leerkrachten die daar behoefte aan hebben zich scholen op het geven van burgerschapsonderwijs. Binnen de SKOT-academie is burgerschap verweven in divers aanbod. Indien nodig nodigen we specialisten van het Expertisepunt Burgerschap uit in onze school om met ons mee te denken en door te ontwikkelen.

Onder professionaliseren verstaan we ook de bewustwording van het team wat we allemaal al doen in ons werk met de kinderen aan burgerschapsvorming.

Met elkaar als team weten wat we doen en daar bewust mee omgaan, zal bijdragen tot professionalisering van burgerschapsvorming binnen onze school.